

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בראשות הרב יצחק בירך דסקל
כל הזכויות שמורות ©

מכון "משך חכמה" - ניתן לקבל גליון שבועי במייל
y.b.daskal@gmail.com :אמייל: 052-7611435

בס"ד גליון קנב פרשת פקודי תשע"ו

רק על פי ציוי ה' את משה, שנביא אחר אינו יכול לעקור את דבר ה' שלא ללבוש כלאים (רמב"ם יסודי התורה פרק ח). או יתכן, משום דאמרו בפרק הקומץ רבה (מנחות כח, ב), דלא יעשה אדם תבנית מנורה, תבנית היכל, מלא תעשון אתי כו' (שמות כ, כ), אבל בגדי כהונה אין בהן לאו בעשייתן להדיוט כיוצא בו, ויכול לעשותן הרבה. ולכן, המשכן ושולחן ומנורה שתמא לשמן קיימי, ולכך אינו צריך לומר שהוא עושה לשמה, אבל הנך לאו שתמא לשמן קיימי. ובפרט² לפי מה שכתבו תוספות ריש זבחים (ב, ב ד"ה סתם), דאף בגט אשה שזינתה, לאו להתגרש בגט זה

בלאו, אבל בגדי הקודש שאין איסור לעשות כיוצא בהם להדיוט, אינם סתם לשמה, לפיכך כתבה תורה בעשיית בגדי הקודש שעשייתן עשו לשמה, כאשר צוה ה' את משה, זה תוכן דברי המשך חכמה.

² רצונו לומר, דאם תאמר, מכל מקום כשעשו אז את בגדי הקודש, בודאי סתמן לשמה הן, כיון דעוד לא עשו בגדים לכהנים, והיו הכהנים חייבים ללבוש בגדי כהונה כדי להתכהן, ואיך נאמר שבסתם לא הוי לשמה, הרי פשיטא ופשיטא שסתם בגדים שיעשה הוא לה', לכהן את הכהנים. ועל זה תירץ, דכיון שמותר לעשות בגדי כהונה לחול, אין בגדים הללו בדוקא עומדים לכהנים, שאפילו שכהנים הללו עומדים ללבוש בגדי כהונה, אין בהכרח שילבשו בגדים הללו, לפיכך אין בגדים האלו סתמן לשם כהונה, דלמא ילבש בהם בחול, ויעשה לכהנים הללו בגדים אחרים, ומביא ראיה גדולה לסברא זו מתוס' בזבחים.

דהנה בזבחים (ב, ב) מוכיח הש"ס, שהשוטח זבח בסתם הוי לשמה, ועולה לבעלים לשם חובה, דסתם זבחים לשמן הן עומדים. אבל גט שנכתב על שם אשה בסתם, לא הוי לשמה, דסתם אשה לאו לגירושין עומדת. והקשו התוס' (שם, ד"ה סתם אשה) הא אשה שזינתה תחת בעלה אסורה לו, ובודאי עומדת לגירושין, ומדוע קתני דכל גט אשה בסתם פסול, והא גט אשה שזינתה סתמו לשם גירושין, דאשה זו עומדת בודאי להתגרש, ומדקתני דכל סתם גט פסול מוכח שאפילו גט אשה שזינתה, פסול בסתם. ותירצו התוס', דאף על פי שאשה זו עומדת לגירושין, אבל אינה עומדת להתגרש דוקא בגט זה, דהבעל יכול לגרשה בגט אחר, מה שאין כן בהמה תמימה, שהקדישה לזבח, היא עצמה עומדת להשחט לה', דאי אפשר לנתקה מקדושתה. אם כן הוא הדין ממש בנידון דידן אף על פי שכהנים הללו

[ה]

(לט, א) ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן פאשר צוה ה' את משה:

מדוע בעשיית בגדי כהונה כתוב כאשר צוה כו' ולא בעשיית כלי המשכן

(לט, א) ומן התכלת וכו' עשו בגדי שרד וכו' כאשר צוה ה' את משה. בכל מלאכת המשכן לא נזכר בפרטיות¹ כאשר צוה ה' את משה, רק בהבגדים נזכר כאשר צוה ה' את משה. יתכן משום דהבגדים היו של כלאים, שש וצמר (יומא עא, ב), וזה אינו מותר

¹ [ה] תוכן דבריו, המשך חכמה בא ליישב קושיית הרמב"ן, שכתב לעיל (לו, ח) וז"ל "והנה לא הזכיר במשכן וכל כליו כאשר צוה ה' את משה, אבל באלה הפקודים בבגדי כהונה יזכיר כן בכל דבר ודבר. והטעם, כי כלל מלאכת המשכן בפסוק שאמר בסוף (להלן לח כב) ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ה' את משה כו'" עכ"ל הרמב"ן. ולהלן בכלי המשכן כתוב בפרק מ על כל עשייה בכלי המשכן כאשר צוה ה', אבל אין זה על עשיית כלי המשכן, אלא על העבודה בכלי המשכן, כגון שנתן את השולחן באהל מועד וערך עליו לחם הפנים (כב-כג), או ששם מים בכיור (ל-לב), וכדו' אבל על עשיית כלי המשכן לא כתוב 'כאשר צוה ה' את משה', אלא על עשיית בגדי הקודש בלבד. לכן דקדק המשך חכמה לכתוב "בפרטיות", כדברי הרמב"ן שבפסוק לח, כב כולל כאשר צוה ה' את משה על כל מלאכת המשכן. וצריך טעם, מדוע באמת על כלי המשכן יש רק בכלליות ולא בפרטיות.

ומבאר המשך חכמה, דכיון שבבגדי הקודש היה בהם כלאים, והיינו באבנט (יומא עא, ב) לפיכך אין ללבוש האבנט אלא על פי משה בלבד, דכיון שהיא מצוה לדורות, אין נביא יכול לבטל לאו דכלאים, וכיון שבגדי הקודש מעכבין זה את זה (תוספתא מנחות פרק ו), אי אפשר ללבוש בגדי כהונה אלא על פי משה, לפיכך כתבה תורה על כלל בגדי הקודש דהן כאשר צוה ה' את משה.

עוד טעם כתב המשך חכמה, שבבגדי הקודש כתוב 'כאשר צוה ה' את משה', ללמד, שצריך לעשותן לשמה, אבל בסתם לא הוי לשמה, מה שאין כן בכלי המשכן והיריעות וכדו', בסתם הם לשמן. והטעם בזה, כיון שכלי המשכן אסור לעשות כיוצא בהם להדיוט, כמו שאמרו במנחות (כח, ב), לפיכך סתם עשיית כלי המשכן היא לשם ה', שאם לא יעשה לשם ה' יעבור

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

קיימא, אם כן הכא לאו להשתמש בבגדים אלו קאי, לכן צריך שיחשוב לשמן, וכמו דבעי באזכרות קידוש (שבת קד, ב³), הרבה

לחלות קדושה כשאנו מתכוון כלל לשחיטת קדשים, והרי הוא כמתעסק. והשתא יש לבאר, מה בכך שהוא מתעסק, הא אמרינן שסתם קדשים לשמן הן עומדים, וכשם שכל הזבחים בסתמא עולים לשם בעלים הוא הדין חטאת תהיה כשרה בסתמא, דסתמן לשמן הן עומדים.

ומבאר האור שמח דחלות לשמה וחלות קדושה הן תרי מילי, ואף על פי שבסתם הוי חלות לשמה כיון שעומדים לזה, מכל מקום קדושה אינה חלה בסתם, וכדי לקדש דבר צריך להתכוון לדבר, ובסתם לא תחול קדושה לעולם, לפיכך כדי לקדש את הזבח על ידי הסכין חייב לדעת שהוא שוחט קדשים, ואם חושב שהוא שוחט חולין אינו יכול להחיל קדושה על ידי שחיטה זו, לפיכך הקרבן פסול, אבל כשיודע שהקרבן קדוש, אלא ששוחט חטאת לשם חולין כשרה, כיון שיוודע ששוחט קדשים, הרי הוא מיחיל קדושה של שחיטת קדשים, אלא שבלשמה הוא מחסר, ומתכוון לשם חולין, ועל זה אמרו, שכיון שחולין אינו ממין קדשים אינו פסול. ובוזה מבואר היטב מדוע אף על פי שעקירה בטעות לא הוי עקירה, כיון שאין חסרון בלשמה בעקירה בטעות, שהרי יודע שהיא בהמת קדשים, אלא ששחט בטעות עולה לשם שלמים כשרה, כיון שהיחיל קדושה על הבהמה, אבל כשסבר שהיא חולין, אין יכול להחיל קדושה בסתם.

ועל פי זה מיישב האור שמח התמיה הגדולה על שיטת התוס' שסתם אזכרות לשמן הן עומדים, והכותב שם הויה בסתם כשר והוי לשמה, ואף על פי כן אם כתב שם הויה במחשבה שכותב יהודה לא חל קדושה על שם ההויה, כיון שאזכרות קדושה יש בהם, ולהחיל קדושה על האזכרות חייב לדעת שכותב אזכרה, דבסתם לא יחול קדושה לעולם, מה שאין כן שאר ספר תורה אין בו קדושה, לפיכך אם כותב ספר תורה בסתם ויודע שכותב שם הויה, אפילו שלא כיון לשמה כשר, דסתמא לשמה הן עומדין, ולשמה חל גם בסתמא, אבל קדושה על האזכרות לא תחול לעולם בסתם, וכיון שחשב שכותב יהודה לא קדוש האזכרה, והרי זה כשוחט קדשים וחושב ששוחט חולין.

אלא שעוד צריך ביאור, מדוע הכותב ספר תורה בסתם חל קדושה על האזכרות, והרי קדושה אינה חלה בסתם, ומה בכך שיוודע שזה ספר תורה, הרי הוא לא מתכוון להחיל קדושה על האזכרות. וכמו כן קשה בשוחט חטאת לשם חולין דכשרה (זבחים מו, ב), מדוע חלה קדושת הגוף על הבהמה, הרי אינו מתכוון לשם קדושת קרבן אלא לחולין, ואיך תחול הקדושה בסתם. אבל הביאור בזה, דקדשים שנשחטו אסורים בהנאה, לפיכך השוחט קדשים ויודע שהם קדשים, אפילו ששוחט לשם חולין, מכל מקום, כיון שיוודע

עומדים בהכרח ללבוש בגדי כהונה, מכל מקום אינו בהכרח שילבשו בגדים הללו, דלמא ישתמש בבגדים הללו לחול, ויעשה להם בגדים אחרים.

³ המשך חכמה קיצר מאוד מאוד בעומק כונתו, כמו שכתב "הרבה הארכתי בזה במקום אחר". וכונתו להוסיף עוד טעם, מדוע בסתם לא מהני בבגדי כהונה, אף על פי שכהנים הללו חייבים ללבוש בגדי כהונה, להתכהן, ועל זה כתב, דכמו בכותב ספר תורה לא מהני להחיל קדושה על האזכרות בסתם, אף על פי שסתמא לשמה מהני בספר תורה אפילו אזכרות לפי שיטת אחת בתוס', מכל מקום, קדושה לא תחול בסתם, והוא הדין הכי.

וכדי להבין כונתו, יש להאריך קצת. דהנה באור שמח תפליין (א, טו) דהנה מביא שיטה אחת של תוס' במנחות (מב, א ד"ה ואל) שכתבו, דאין הבדל בין אזכרות ובין שאר ספר תורה לענין לשמה, ובתרווייהו סתמא לשמה קאי, ואם כתב ספר תורה בסתם, אפילו את האזכרות, הספר תורה כשר. והקשה באור שמח על דבריהם, מהא דתניא בשבת (קד, ב) שאם היה צריך לכתוב בספר תורה שם הויה, וטעה וחשב שצריך לכתוב יהודה, וטעה [לפי טעותו], ולא הטיל דל"ת בשם יהודה, ונכתב שם הויה ללא כונה, אין השם קדוש, דנכתב שלא לשם שם הויה, לכן צריך למחוק את השם ולכתוב שם הויה בכונה. והקשה באור שמח, והא לפי שיטת התוס' דאפילו אזכרות סתמן לשמה קאי, מדוע צריך למחוק ולכתוב שוב אזכרה, והא בסתם לשמה קאי, ואין חסר לשמה בכתיבה זו.

ואין לומר, שכיון שהתכוון לשם יהודה גרע ואינו סתמא, והרי זה כמו שמתכוון בפירוש שלא לשמה, ומבואר בתוס' במנחות שם, שדוקא סתמא הוי כלשמה, אבל אם חושב בפירוש שלא לשמה פסול, והוא הדין בנידון דידן, כיון שחושב לשם יהודה הרי זה כחושב בפירוש שלא לשמן. ומביא באור שמח מה שאמרו במנחות דף מ"ט ע"א, דעקירה בטעות לא הוי עקירה, ושוחט עולה וסבור שהן שלמים לא הוי עקירה, ועלה לבעלים לשם חובה, אם כן מדוע הכותב שם הויה לשם יהודה בטעות אין השם קדוש, הא עקירה בטעות אינה עקירה, וחסרון לשמה אין כאן, דסתם כל הכתוב בספר תורה אפילו אזכרות - לפי שיטת תוס' - במנחות הוי לשמה.

ומבאר האור שמח על פי מה שאמרו בזבחים (מו, ב) דחטאת [שפסולה אם שחט שלא לשמה], ששחטה לשם חולין כשרה, כיון שחולין אינו מין קדשים אחר, אלא הוא דבר אחר לגמרי, ואינו כשוחט שלא לשמה. אבל אם טעה וחשב שהבהמה היא בהמת חולין ושחטה, פסולה, כיון שהשוחט קדשים בלא כונת שחיטה, הרי הוא כמתעסק ופסול, כיון ששחיטת הסכין מקדשת את הזבח להיות גופו קדוש להקרב על גבי המזבח, ואי אפשר

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

מה הפירוש זכרון לבני ישראל

(לט, ז) אבני זכרון לבני ישראל. שיזכרו⁵ בני ישראל ששמותם חקוקים באפד לפני ה', ויתבישו לעשות עבירה, וכמו שאמרו גבי יוסף⁶, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפד כו' סוטה לו, ב. והיה לבנם דבוק לה', שיזכרו מעלתם, שהם נושאים את הכבוד⁷.

[ז]

לשמה, לפיכך כתבה תורה בעשיית בגדי הקודש שעשייתן עשו לשמה, כאשר צוה ה' את משה.

⁵ [ז] תוכן דבריו, דהנה פשט לשון הכתוב "אבני זכרון לבני ישראל" משמע, שבני ישראל יהיה להם זכרון לפני ה'. אבל באמת זה אינו, דלעיל בציווי עשיית אבני החושן, כתוב (כח, יב) "אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שפתי כתפיו לזכרון", ופירש רש"י (שם) "לזכרון - שיראה הקדוש ברוך הוא השבטים כתובים לפניו, ויזכור צדקתם", עכ"ל רש"י. אם כן "זכרון לבני ישראל" שכתוב בראש הפסוק, אין הכוונה שבני ישראל יזכרו לפני ה', לפיכך מפרש המשך חכמה, שבני ישראל יזכרו, שהם נושאים את הכבוד של ה' במשכן, ויתבישו לחטוא.

ואף על פי שכאן לא כתוב "לפני ה' לזכרון", והיה אפשר לפרש שה' יזכור את בני ישראל, מכל מקום, כיון שבפרשת תצוה, "זכרון לבני ישראל" פירושו שבני ישראל יזכרו שהם חקוקים על אבני החושן, כך גם כאן הכוונה כזאת, כיון שנכתב באותו לשון. [וצריך טעם מדוע לא פירש כן לעיל בפרשת תצוה. ואולי כוונתו, שאפילו כאן יש לפרש כן, שהוא באותו לשון הכתוב בפרשת תצוה].

⁶ ז"ל הגמרא בסוטה (לו, ב): "ותתפשוהו בבגדו לאמר וגו'" (בראשית לט, יב) - באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות, דכתיב (משלי כט, ג): "ורועה זונות יאבד הון" ע"כ.

⁷ תמצית דבריו: הפירוש 'זכרון לבני ישראל', שבני ישראל יזכרו שהם כתובים על גבי החושן, ויתבישו לחטוא.

הארכתני בזה במקום אחר (אור שמח תפילין א, טו). ולכן כתוב בכל בגד כאשר צוה ה' את משה בפרט, שעשה לשם ציוי ה' את משה, ודו"ק⁴.

[ז]

(לט, ז) וישם אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה ה' את משה:

שאי אפשר להנות מהן, על כורחו הוא מחשב מחשבת קדשים, אלא שאינו מתכוון לשמה. כמו כן הכותב שם אזכרה, ויודע שהוא כותב שם ה', הרי יודע שאי אפשר להשתמש במילה זו רק לשם הויה, לפיכך, אפילו אם אינו מתכוון לשמה, על כורחך הוא מתכוון לשם קדושה, שהרי מילה זו של הויה אין להשתמש בה רק לשם אזכרה, זה המבואר באור שמח [אלא שגם שם קיצר קצת וביארנו דבריו].

ועל פי זה יתבאר היטב מה שנתכון המשך חכמה בנידון דידן. דהנה בדין כלי המשכן ובגדי כהונה צריך להחל עליהם קדושה כאזכרות וכקרבנות מלבד כונת לשמה. והנה, העושה את כלי המשכן, כיון שאסור להשתמש בהם להדיוט, אפילו שאינו מתכוון להחל עליהם קדושה ועושה בסתם, על כורחו הוא מחשב בהם לקדושה, כמו הכותב שם הויה ויודע שכותב שם הויה, וכשוחט חטאת לשם חולין. אבל בגדי כהונה שכשרים לחול, אם יעשה בסתם לא תחול עליהם קדושה בסתם, שכיון שיכול להשתמש בהם לחול, הרי זה ככותב שם הויה במחשבה לכתוב יהודה, וכשוחט חטאת וחושב שהיא חולין שיכול להנות ממנה, ואז לא תחול עליה קדושה בסתם, לכן אפילו שהכהנים בזמן ההוא היו בהכרח צריכים לבגדי הכהונה, ובסתם העושה אותם בודאי עושה לכהנים הללו, מכל מקום בסתם לא תחול קדושה עליהם, דאפילו אם נאמר שבסתם הוי לשמה, אבל בבסתם לא תחול מחשבת קדושה, ומיושב עוד טעם מדוע בסתם לא מהני דוקא בבגדי כהונה. ולזה נתכון שכתב "לכן צריך שיחשוב לשמן, וכמו דבעי באזכרות קידוש, הרבה הארכתני בזה במקום אחר (אור שמח תפילין א, טו)".

⁴ תמצית דבריו, ליישב מדוע בעשיית בגדי כהונה כתוב כאשר צוה ה' את משה, ולא בעשיית כלי המשכן. ומבאר: א. זכיון שבבגדי הקודש היה בהם כלאים, אין נביא יכול לבטל לאו דכלאים אלא על פי משה, לפיכך כתבה תורה על כלל בגדי הקודש, דהן כאשר צוה ה' את משה. ב. כלי המשכן אסור לעשות כיוצא בהם להדיוט, לפיכך סתם עשייתן לשמה, אבל בגדי הקודש שאין איסור לעשות כיוצא בהם להדיוט, אינם סתם

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

העשויים לתכשיט בגדים טהורים רק כשהן משמיעים קול, היינו זוג עם ענבל שהוא משמיע קול, דכלי מתכות טמא, וכמו דמפרש בפרק במה אשה שבת דף נח, ע"ב, ומפיק לה מקרא, כל דבר אשר יבוא באש כו', לכן מספר שעשו פעמונים וענבלים כדאמר בזבחים פח, ב, לכן אמר שעשו פעמוני זהב טהור, דמכלל דמקבלי טומאה, וכמו דדריש מנחות דף כט, א יעויין שם היטב⁹,

נמי טהורה מכלל שהיא טמאה! בשלמא התם כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: על השולחן הטהור? מכלל שהוא טמא כלי עץ העשוי לנחת הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה, אלא, מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראים להם לחם הפנים, ואומר להם: ראו חיבתכם לפני המקום. מאי חיבתכם? כדריב"ל, דא"ר יהושע בן לוי: נס גדול נעשה בלחם הפנים, סילוקו כסידורו, שנאמר: לשום לחם חם ביום הלקחו. אלא הכא טהורה מכלל שהיא טמאה, פשיטא, כלי מתכות נינהו, וכלי מתכות מקבלין טומאה! אלא שירדו מעשיה ממקום טהרה. תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים, וראה משה ועשה כמותם, שנאמר: וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר. אלא מעתה, והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר הכי נמי? הכא כתיב כמשפטו, התם כתיב כתבניתם" ע"כ.

ופרש"י וז"ל: ממקום טהרה - מן השמים הראו למשה לנגד המנורה: מכלל שהוא טמא - כלומר מקבל טומאה: בשלמא התם - גבי שולחן איצטריך לאשמועינן דמקבל טומאה משום פירכה דריש לקיש: לנחת - שאינו מטלטל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה דכתיב גבי שרצים מכל כלי עץ או עור או שק (ויקרא יא) מה שק מיטלטל מלא וריקים: שמגביהין אותו - הלכך מיטלטל מלא וריקים הוא: חום ביום הלקחו - משמע כשמסלקים היה חום: כתבניתם - ארון ושולחן ומנורה כתיב וכתוב אשר אתה מראה בהר אלמא הראוהו: ויש לדקדק מה מקשה הש"ס "אלא מעתה, על השלחן הטהור - שירדו מעשיו ממקום טהור" אימא אין הכי נמי דגם שם נדרוש שירדו מעשיה ממקום טהור" עכ"ל רש"י.

ויש לדקדק מאי פריך "אלא מעתה, על השלחן הטהור - שירדו מעשיו ממקום טהור", אין הכי נמי נדרוש גם שם כן. ואין לומר ששולחן היה פשוט, ואין צריך להראותו [כמו שפירש אחד המפרשים], דהא רבי יוסי בר יהודה מפרש כן גם בשולחן, ועל כורחך צריך לומר, דכיון שאמר רבי שמואל בר נחמני דוקא במנורה, על כורחך בשולחן פירש דטהור בא ללמד שמקבל טומאה.

הנה מבואר דהטעם שלא פירש רבי שמואל בר נחמני גם במנורה מכלל שהיא טהורה, דלא כתבה תורה טהורה ללמד שהיא טמאה אלא היכא דיש

(לט, כה) ויעשו פעמוני זהב טהור ויתנו את הפעמונים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך הרמנים:

מדוע כתוב פעמוני זהב טהור, ובפרשת תצוה לא כתוב זהב טהור

(לט, כה) ויעשו פעמוני זהב טהור. הנה⁸ בציוי בפרשה תצוה (כח, לג) לא נזכר טהור. ונראה, אף במקום שנאמר זהב סתם, היו רשאים לעשות זהב טהור, רק כאן אתי לדרשה, דפעמונים

⁸ [ז] תוכן דבריו, ראשית יש ליישב הסתירה, דבציוי על עשיית פעמוני הזהב במעיל, לא נצטווה שיהיו זהב טהור, [היינו מזוכך היטב. עיין בזה באריכות בפרשת תרומה פסקה ח], כדכתיב (כח, לג) "ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על שוליו סביב ופעמוני זהב בתוכם סביב", ולא כתוב זהב טהור, וכאן כתוב שעשו פעמונים זהב טהור, כדכתיב "ועשו פעמוני זהב טהור ויתנו את הפעמונים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך הרמנים". ומבאר המשך חכמה, שאף על פי שלא נצטוו על זהב טהור, היה מותר לעשות זהב טהור, לפיכך בציוי לא כתוב טהור, וכאן כתוב שעשו זהב טהור, ומיושב הסתירה.

אלא שמכל מקום צריך ביאור, מדוע כתבה תורה שעשו את הפעמונים מזהב מזוכך דהיינו טהור, מאי נפקא מינה שעשוהו זהב טהור, דכיון שלא נצטוו על זהב טהור, גם לא היו עושים זהב טהור, הרי עשו המצוה כאשר צוה ה' את משה, ומדוע דקדק הכתוב לכתוב זהב טהור. ומבאר המשך חכמה, דהא דכתיב טהור לא בא ללמד שעשו אותו מזהב מזוכך, אף על פי שזו פשט הכתוב, אלא בא לדרשה, ללמד שעשוהו טהור מכלל שמקבל טומאה, כמו שדרשו חז"ל במנחות (כט, א) על הא דכתיב בשולחן הטהור (ויקרא כד, ו), דבא ללמד שהשולחן מקבל טומאה, כמו כן בא ללמד שיעשו את הפעמונים באופן שיהיו ראויים לקבל טומאה, והיינו שיעשו בהם ענבל, וכמבואר בזבחים (פח, ב) שבכל פעמון היה ענבל, שכלי מתכת העשוי לתכשיט של בגד אינו מקבל טומאה, אלא אם כן הוא משמיע קול, כך למדו חז"ל בשבת (נח, ב) מגזרת הכתוב.

ועל פי זה מבואר מדוע דוקא כאן כתבה תורה טהור ללמד שיעשו ענבל, כי לא כתוב כאן ענין הקול, אבל בציוי על המעיל כתוב (כח, לה) "והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה' ויבצאתו ולא ימות", הנה מפורש שיהיה קול במעיל, ועל כורחך היינו הענבל שיהיה בתוך הפעמון, לכן לא היה צריך לכתוב טהור ללמד שיעשו בפעמון ענבל, זה תוכן דבריו.⁹ כיון שכתב לעיין שם היטב, הנני מביא לשון הגמרא ויתבאר כונתו. וז"ל הגמרא (מנחות כט, א) "א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, מאי דכתיב: על המנורה הטהורה? שירדו מעשיה ממקום טהרה. אלא מעתה, על השלחן הטהור - שירדו מעשיו ממקום טהור? אלא טהור מכלל שהוא טמא, הכא

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בקודש, רק פירושו כמו (שמות לט, א) ומן בגדי השרד כו' עשו לשרת בקדש, שפרש"י (שם) שהם משרתים ומכסים הקדש בעת המסעות, כן הפירוש כאן, שהפעמון ורמון ישרת לאהרן בבואו אל הקודש, כמו שפירשו בתוספות ישנים בשם רבינו חננאל יומא דף נב, א חביבים כו' לשליח, שזה כמו שליח שמבשר שבה אהרן, יעויין שם. והנה הם משרתים לאהרן כמו שליח, ופשוט¹².

[ט]

פתאום חייב מיתה בטכסיסי המלכות, כענין אחשורוש כו' עיין שם]. ואל תתמה על לשון שרות שאינו על שרות לה', שמצאנו לשון זה לעיל (לט, א), דכתיב "ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש", ופירש רש"י "ומן התכלת והארגמן וגו' - שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר, שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שבבגדי כהונה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה בהם שש" עכ"ל. ולפי זה, על כורחך הא דכתיב לשרת אינו שרות לה', שאינם בגדי כהונה, אלא הם שרות לקודש שמכסים בהם את כלי הקודש, כמו כן שרות דכתיב בפעמונים, הכונה שרות לאהרן להכנס לקודש.

ויש ראייה לפירוש זה שהפעמונים בלשון חז"ל משרתים לאהרן, דהנה אמרו חז"ל ביומא (נב, א) "חביבין ישראל שלא הצריכין הכתוב לשליח", וכתבו התוס' ישנים וז"ל "פירש ר"ח, שלא הצריכין הכתוב לשליח ביום הכפורים, שבכל שנה היו פעמוני זהב ורמון שכונסו להיכל להשמיע קול, כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא, אבל ביום הכיפורים היה נכנס בבגדי לבן בפנים, ולא היה נשמע קולו בבואו אל הקודש, ולכך, כיון דאיכא חביבות כל כך, מצי עייל להדיא פירש" עכ"ל, הנה מבואר, שהפעמונים היו משרתים ושלוחים של אהרן להכנס לקודש, לכן רק בפעמונים כתוב לשרת. [ויש להוסיף טעם בזה, דבכונה כתבה תורה שהפעמונים משרתים לאהרן, ללמד שביום הכיפורים ישראל אינם צריכים שרות, והם נכנסים לקודש ללא שליח ומשרת, מחמת חביבותן].

¹² תמצית דבריו: ליישב מדוע רק בפעמונים כתוב "לשרת", ולא בשאר בגדי כהונה. ומבאר, דאין הכונה שרות לה', אלא הכונה שרות לאהרן שיהיה מותר להכנס לקודש.

ובציוי כתיב ונשמע קולו (כח, לה) ועל כרחך דיעשו זוג וענבל, ודו"ק, דמשום זה בציוי לא כתב טהור¹⁰.

[ח]

(לט, כו) פעמון ורמון פעמון ורמון על שולי המעיל סביב לשרת באשר צוה ה' את משה:

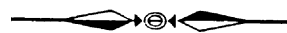
מדוע רק בפעמונים כתוב "לשרת", ולא בשאר בגדי כהונה

(לט, כו) פעמון ורמון כו' לשרת כו'. וכן בתצוה (כח, לה) והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו כו'¹¹, אין הפירוש שירות בהם אהרן

חידוש בדבר כגון שולחן. עוד מבואר בסוגיא, דלא דרשינן שבא ממקום טהרה היכא דאפשר לדרוש שבא לחדש שמקבל טומאה, ורק היכא דהוא פשוט שמקבל טומאה רק אז דרשינן שבא ממקום טהרה לפי רבי שמואל בר נחמני. ואפילו לפי רבי יוסי בר רבי יהודה דדריש בכל השלשה דברים שבאו ממקום טהרה, היינו רק מפני שכתוב כתבניתם, אבל בסתם מבואר דלא דרשינן ממקום טהרה.

לפי זה בפעמון דלא כתיב כתבניתם, ויש חידוש שבא ללמד שיעשו ענבל בפעמון, הכל מודים דרשינן שבא ללמד שמקבל טומאה. ומובן היטב מדוע בציוי דכתיב שיעשו קול לא כתב טהור, דמפורש שם שישמיע קול.

¹⁰ תמצית דבריו: הא דכתיב פעמוני זהב טהור, ובפרשת תצוה לא כתוב שיעשו פעמוני זהב טהור, כיון שפעמון אינו מקבל טומאה אלא עם משמיע קול, לכן כתוב זהב טהור, ללמד שמקבל טומאה, וקמ"ל שיעשו ענבל בפעמונים, אבל בפרשת תצוה שמפורש שיעשו פעמונים שמשמיעים קול, אין צריך לפרש טהור ללמד שיעשו פעמונים שמשמיעים קול.

¹¹ [ח] תוכן דבריו, ליישב, מדוע בכל בגדי כהונה שהם שירות לה', לא כתוב לשרת רק בפעמונים, כאן ולעיל בפרשת תצוה (כח, לה) "וְהָיָה עַל אֶהָרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה'". ומבאר המשך חכמה ששרות הכתוב בפעמונים אינו שרות לה', שאהרן ישרת בהם בקודש לה', אלא הם שרות לאהרן, [שיהא מותר להכנס לקודש, כמו שכתב הרמב"ן לעיל (כח, לה ד"ה ולא ימות) "ומה שאמר למעלה ונשמע קולו בבואו אל הקדש ולא ימות, הוא על דעת ביאור למצות הפעמונים, כי מפני שאין בהם צורך בלבישה, ואין דרך הנכבדים לעשות להם כן, לכך אמר כי צוה בהם בעבור שישמע קולו בקדש, ויכנס לפני אדוניו כאלו ברשות, כי הבא בהיכל מלך

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

[י]

(לט, לח) וְאֵת מִזְבַּח הַזֶּהָב וְאֵת שְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֵת מִסַּךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:

האיך היה מותר לעשות קטורת בחול ובכלי חול

(לט, לח) ויביאו כו' ואת קטרת הסמים. ולעיל בויקהל (לז, כט) ויעשו כו' את קטרת הסמים טהור. צריך ביאור¹⁶ הא קיימא לן דכל מעשה הקטרת צריך להיות בקדש, ואם פטמה בחוץ או בכלי חול פסולה, יעויין ר"מ הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה ז, ואיך

וְאֵת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֵת מִסַּךְ פֶּתַח הָאֹהֶל, והרי קטורת אסור לעשותה אלא בקודש ואלא בכלי קודש, כמבואר ברמב"ם בדין עשיית הקטורת (כלי המקדש ב, ו) וז"ל "וכל מעשה בקדש בתוך העזרה ומשל הקדש, והמפטם את הקטרת מן החולין או בכלי של חולין פסולה". והוא סוגיא ערוכה בכריתות (ו, א).

והנה להלן (מ, כו-כז) בעריכת כל כלי הקודש, כתיב "וַיִּשֶׂם אֶת מִזְבַּח הַזֶּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְפָנֵי הַפָּרֹכֶת: וַיִּקְטֹר עָלָיו קִטְרֵת סַמִּים פְּאֶשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה" ופירש רש"י וז"ל "כז) ויקטר עליו אהרון קטרת - שחרית וערבית, כמו שנאמר (שמות ז) בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו'" עכ"ל, מבואר שאהרון הוא שהקטיר את הקטורת. אבל הרמב"ן תמה עליו דהרי בשבעת ימי המילואים כל העבודה עשה משה רבינו. וז"ל הרמב"ן (מ, כז) "ויקטר עליו קטורת סמים - משה הקטיר עליו כל שבעת ימי המילואים. ואף על פי שלא אמר בצואה (בפסוק ה) והקטיר עליו קטורת סמים, הבין זה משאר העבודות כלן, שהרי צוה אותו בכאן (בפסוק ד) שיסדר הלחם ויעלה הנרות. וכן ויעל עליו את העולה ואת המנחה (להלן פסוק כט), משה הוא המעלה, שכן נצטוה (לעיל כט לח) וזה אשר תעשה על המזבח, שיתחיל הוא לעשות כן בעבדו בימי המילואים, כי הצואות כולן שם (מפסוק א ואילך) על עבודת משה. ואמר אחרי כן (בפסוק מב) עולת תמיד לדורותיכם, שיעשו כן הכהנים לדורות. ולכך אמר בה בסדר פנחס (במדבר כח ו) עולת תמיד העשויה בהר סיני, שהתחיל אותה משה שם. והנה משה רבינו בכל העבודות הכהן הראשון, ולפיכך הקטיר גם הקטרת. ואולי בכלל ונתת את מזבח הזהב לקטרת (פסוק ה) שתקטירנו עליו מיד. ומה שאמר בצואה (לעיל ל ו) ונתת אותו לפני הפרוכת והקטיר עליו אהרון קטורת סמים, להורות על ענינו מיום שהתחיל אהרון בכהונתו ולעולם, שכך אמר (שם ל ח) ובהעלות אהרון את הנרות בין הערבים, ואין הדבר אלא מיום זה ואילך, כי בכאן (בפסוק ד) צוה למשה בפירוש והעלית את נרותיה. ובפירושו רש"י

(לט, לג) וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֵת כָּל כְּלָיו קִרְסָיו קִרְשָׁיו [בריוחו] בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו:

מדוע בציווי ועשיית הבריחים, כתיב לשון יחיד, וקרי לשון רבים. ובהקמתו כתיב

רק לשון רבים

(לט, לג) הנה¹³ בויקהל (לה, יא) כתיב בריחו וקרי בריחיו¹⁴, היינו, להורות על בריח התיכון שבו כתוב עשייה בפני עצמו. ובפקודי גבי הבאה כתיב בריחו וקרי בריחיו גם כן כנראה לעיל, ובהקמת המשכן (מ, יח) כתיב בריחיו, היינו משום שהבריח התיכון לא הועיל נתינות משה, רק בנס היה עומד, כדאיתא בשבת פרק הזורק (צח, ב) יעויין שם. וזה רמז נכון¹⁵.

¹³ [ט] תוכן דבריו, לבאר מדוע בציווי עשיית הבריחים (לה, יא), ובעשיית הבריחים (לט, לג), כתוב בריחו לשון יחיד, וקרי בלשון רבים בריחיו. ועוד צריך טעם, מדוע בהקמת המשכן (מ, יח) הכתיב והקרי שוים, דכתיב בריחיו בלשון רבים.

ומבאר המשך חכמה דכיון שהבריח התיכון בנס היה עומד, כדאיתא בשבת (צח, ב) ופירש רש"י "בנס היה עומד - שאחר שהקרישים כולן נתונים באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו, ומבריה לשלשת הרוחות, ואין לך אומן יכול לעשות כן, ובנס היה נכפף מאליו", עכ"ל, לכן כתבה תורה כתיב בלשון יחיד, וקרי בלשון רבים, לרמז על שני סוגי בריחים שהיו במשכן, הבריח התיכון שבנס היה עומד, ושאר הבריחים. ובהקמת המשכן לא כתיב לשון יחיד, לרמז שבהקמת המשכן לא הקים משה כלל את הבריח התיכון, כי אין לו אומן שיכול לעשות כן, ומעצמו היה נכפף, ומשה רבינו ע"ה לא הועיל בהקמתו, זה תוכן דבריו.

¹⁴ באמת הקרי בויקהל הוא ללא יו"ד, דהקרי הוא "בְּרִיחָיו". אלא שמכל מקום הקרי הוא לשון רבים, והכתיב בריחו, לשון בריח יחיד.

¹⁵ **תמצית דבריו: לבאר מדוע בציווי ועשיית הבריחים, כתיב לשון יחיד, וקרי לשון רבים. ובהקמתו כתיב רק לשון רבים. ומבאר, כיון שהבריח התיכון היה נכנס לאחר שכבר עמדו הקרישים לצפון מערב ודרום, ובנס היה מתכופף, לפיכך לא הקימו משה, לכן כתוב בלשון רבים, שאינו כולל הקמת הבריח התיכון.**

¹⁶ תוכן דבריו, לישב, הא דמבואר שעשו את הקטורת לפני הקמת המשכן והביאוה למשה רבינו, דכתיב לעיל על עשיית בצלאל לפני הקמת המשכן (לז, כט) "וַיַּעַשׂ אֶת שְׁמֶן הַמִּשְׁחָה קִדְשׁ וְאֵת קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מֵעֲשֵׂה רִקְמָה", וכן כתיב כאן שהביאו למשה "וְאֵת מִזְבַּח הַזֶּהָב וְאֵת שְׁמֶן הַמִּשְׁחָה

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

משך חכמה עם בינת החכמה - בב' כרכים

בסייעתא דשמיא, זכינו להוציא לאור שני כרכים "משך חכמה עם ביאור בינת החכמה". כרך א – בראשית שמות ויקרא. כרך ב – במדבר דברים. והם: כל הגליונות שיצאו לאור, עד סוף שנת תשע"ה, עם תוספות רבות, ומבוא המבאר את כללי ביאור "בינת החכמה". לקבלת הספרים חנינם יש לפנות במייל: y.b.daskal@gmail.com יש אפשרות להנצחת קרובים בגליונות ובספרים שיצאו לאור בס"ד

עשה בצלאל טרם שהוקם המשכן בחול את הקטרת, וצריך לאמר כהרמב"ן (להלן מ, כז) שהך ויקטר עליו קטרת סמים (מ, כז), קאי על שבעה ימי המילואים שהקטיר משה שהיה זר, ולכן נתפטמה שלא במשכן, ואז היה דינו כבמה יעויין תוספות עבודה זרה (לג, ד"ה בחלוק שאין בו¹⁷) [לד, א ד"ה במה] כו'. אולם לפירוש רש"י לקמן (מ, כז ד"ה ויקטר עליו קטרת) שחרית וערבית כמו שנאמר (שמות ל, ז) בבקר כו' בהטיבו כו' יקטירנה, דעל אהרן קאי, צריך לאמר איך פטמה בצלאל בלא משכן, על כרחין כרבי יהושע בן לוי בירושלמי שקלים פרק ד' הלכה ג' דסבר פטמה בחולין כשרה, יעויין שם, ודו"ק. ובמנחות דף ט, א למד על יציקה ובלילה שכשירה בזר, ומדכהונה לא בעיא, פנים נמי לא בעיא כו', ולפי זה הא איכא פטום הקטרת דבעיא פנים ולא בעיא כהונה, ועל כרחך דסבר ריש לקיש כרבי יהושע בן לוי בירושלמי, דפטמה בחול כשירה ודו"ק¹⁸.

לקיש מוכיח במנחות (ט, א) דאם בלל המנחה חוץ לעזרה כשרה, כיון שבליילת המנחה אינה צריכה כהונה, ואם אינה צריכה כהונה אינה צריכה חומה, וכשרה בחוץ. ויש להקשות על ריש לקיש, הא פטום הקטרת אין צריך כהונה, אבל צריך פנים, כדאיתא בכריתות (שם), וכפסק הרמב"ם (שם), אלא על כורחך, דסובר ריש לקיש כרבי יהושע בן לוי בירושלמי (שם), דפטום הקטרת כשר בחולין, ולא מצאנו דבר שאין צריך כהונה, וצריך פנים לשיטת רבי יהושע בן לוי. זה תוכן דבריו.

¹⁷ בנדפס: לג, ד"ה בחלוק שאין בו כו'. והוא בדף לד, א ד"ה במה. וצריך לעיין בכתב היד.

¹⁸ תמצית דבריו: האיך היה מותר לעשות קטורת בחול, ובכלי חול. לרמב"ן דמשה רבינו הקטיר בשבעת ימי המילואים, אתי שפיר, דהמשכן היה אז דינו כבמה, דמותר לפטום קטורת לבמה בחול ובכלי חול. ולרש"י שרק אהרן הקטיר לאחר שבעת ימי המילואים, צריך לומר, דסובר כרבי יהושע בן לוי, דפטום הקטורת מותר בחול ובכלי חול.

(בפסוק שלפנינו) ראיתי, ויקטר עליו אהרן קטורת שחרית וערבית, כמה שנאמר (לעיל ל ז ח) בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וגו', ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים וגו'. ולא ידעתי אם הוא טעות סופרים "עכ"ל. והנה מבואר, דלפי הרמב"ן משה רבינו הוא שהקטיר בכל שבעת ימי המילואים את הקטורת. והנה כתבו התוס' בעבודה זרה (לד, א ד"ה במה), שבכל שבעת ימי המילואים היה המשכן נחשב רק כמו במה, ועל פי זה מיושב היטב, דכיון שעוד לא היה משכן, היה מותר לפטמה ולעשותה בחול עבור ההקטרה בבמה, ומה שעשה בצלאל בחול ובכלי חול, עשה כדי שמשא יקטיר בשבעת ימי המילואים שהיה דין המשכן כבמה, ולכן היה מותר לעשותה בחול ובכלי חול.

אבל לפירוש רש"י שאהרן הקטיר את הקטורת הראשונה, ולשיטתו הוא האי דכתיב (ל, ז) "וַיִּקְטֹרֶטְךָ עָלָיו אֶהְרֹן קֶטֶרֶת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטְיָבוֹ אֶת הַנְּרוֹת וַיִּקְטֹרֶטְךָ", דהוא לאחר הקמת המשכן על ידי אהרן, אם כן סובר רש"י שבשעת ימי המילואים לא הקטיר משה רבינו קטורת, ורק לאחר שבעת ימי המילואים שנחנכו הכהנים, אז הקטיר אהרן הקטורת הראשונה על מזבח הזהב, ולפי זה קשה מאוד, איך עשה בצלאל עשיית הקטורת עבור אהרן בחול ובכלי חול, והרי לאחר שהוקם המשכן אסור לעשות קטורת בחול ולא בכלי חול, ועל כורחך צריך לומר, דהולך כשיטת רבי יהושע בן לוי דסובר בירושלמי שקלים (ד, ג) שפיטום הקטורת יכול להיות בחולין. ומצאנו לריש לקיש בגמרא בבבלי, דסובר כרבי יהושע בן לוי. דהנה ריש

